

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 polletno 30 Din, letno 60 Din,
 za inozemstvo 90 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 23. decembra 1932.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Mir ljudem na zemlji!

... In spet bomo brali v časnikih dolge, lepo zveneče uvodnike o bratstvu narodov, o ljubezni vseh ljudi, o večnem miru in o časih, ko bo povsod ena sama čreda in en sam pastir. V božičnih prilogah pa bodo pisatelji in pesniki pričarali toplo vzdušje božičnega večera ob jaslicah in božičnem drevescu. Tako nas bo za nekaj ur premagalo sentimentalno čustvo in pozabili bomo na vse težave resničnega sveta, pozabili bomo, da je vse to le iluzija, da prav v tem trenutku nima na milijone brezposelnih in njihove družine nikjer najbornejše strehe, niti črnega kruha, da bi se najedli do sita, kaj šele toplo zakurjene sobe in potic, pozabili bomo, da se tam nekje v Perziji bije gigantski boj za petrolej, da se države venomer in z mrzlično naglico oborožujejo s strupenimi plini, tanki, bombnimi letali, podmornicami in kakor se že pač vse to morilno orodje imenuje, pozabili bomo, da je dandanašnji človek skoraj po vsem svetu suženj in da je razkosana naša zemlja med štiri države, da je naša beseda zatirana marsikje, kakor še ni bila nikoli.

Mir ljudem na zemlji!

Da, toda ta mir ne sme biti mir umirajočega, mir zatiranega človeka, ki so ga prisilili, da molči, in ne sme biti mir gospoda, ki je zavladal nad sočlovekom.

Čas je, da v slehernem človeku vzklije upor, upor proti vsakršnemu zatiranju, upor proti izkoriščanju in proti vsej moralni gnilobi, katere je toliko okoli nas in morda že tudi v nas samih.

V tem velikem trenutku, ko milijoni iz dna sreča želé, da bi zavladal na zemlji mir, da bi ne bil več človek človeku hlapec ne gospodar, da bi zajelo vse človeštvo sveta čustvo bratovstva in enakosti ter ljubezni do najbednejšega med nami, se moramo zavedati, da ne bo miru na zemlji, če se zanj ne bomo borili, da ne bo postal svet boljši, če ne porušimo, kar je slabega in zgradimo novo, boljše; zavedati se moramo prav sedaj, da se ne smemo udajati sentimentalnim čuvstvom, temveč, da se moramo z vso odločnostjo pripraviti za borbo, da ustvarimo možnost svobodnega izživeljanja slehernemu človeku in narodu.

*

Pismo iz Celovca*

Celovec, 9. decembra 1932.

Kadarkoli pridem k Vam v Slovenijo, ali kakor mi še vedno pravimo, »na Kranjsko«, me povprašujejo: »Kako je še pri vas na Koroškem? Gotovo vam ni slabo. Saj vendar uživate svobodo. Smete prirediti igre, peti slovenske narodne pesmi, sploh se svobodno gibati.« Res je; tistega krutega nasilja ne čutimo v Avstriji, kakor naši bratje v Italiji. A saj ga tudi ni treba; kajti koroška duša je mehka kot vosek. Vanjo lahko vtisneš podobo, katerokoli hočeš, zlasti je sprejemljiva za tuje vplive. Vrh tega pa so avstrijski Nemci še kolikortoliko vezani po versailleski mirovni pogodbi, ki nam sicer ne jamči, pač pa priznava in vsaj na papirju zagotavlja narodno in kulturno samobitnost.

Obsojeni v narodno na smrt? Na poti smo nemški ekspanzivnosti. Te naše smrtne obsodbe sicer ne oznanjajo mogoče kakšni glasni, vsiljivi vrabci na strehi, recimo v uniformi laških fašistov, pač pa jo vedno in vedno ponavlja sam pri sebi nemški krt, ki raje neprestano po naši zemlji ter neopaženo in

* Ta dopis, bolje ta slika slovenskega življenja na Koroškem in sicer po večini kaj vesela. Naj nam bo v svarilo in vabilo hkratu, da izpolnimo svojo dolžnost. Kajti tisti del slike, ki govori o slovenskem kmetu na Koroškem, nas navda morda nekoliko s skrbjo, a prav tako z zaupanjem, da še ni prav nič izgubljenega, če gremo na delo. Kakor vedno in kakor povsod, drži tudi na slovenskem Koroškem kmet našo narodno mejo.

Pozno je sicer že, a še vedno je čas. Podprimo ga!

Uredništvo.

Mile Klopčič:

Božična

Marija v mestu prenočišča je iskala,
 a ni ga našla. Pa k pastircem je zbežala
 in v hlevu legla, da bi noč prespala.
 Marija se je žalostila.

Ko je prišel večer, se je Marija nasmehnila
 in je otroka, sina Jezusa rodila
 in ga na mrvo v jaslji položila.
 Marija se je veselila.

Otrok se je smehljaj, in mati je bedela:
 bogve, kako nad njim bom še ihtela,
 bogve, kako poredkem bom nad njim vesela ...
 Marija se je žalostila.

Prinesli so otroku v dar zlatá.
 Dotaknil se ga je, bleščoba je prešla.
 Zlata ne mara, mater le pozná.
 Marija se je veselila.

Gosposka je za rojstvo to doznala:
 Rodila se je v koči sila, ki nas bo pregnala!
 Marija s sinom svojim je takoj zbežala.
 Marija se je žalostila.

Otrok je raste, vèlik je postal.
 Iz templja je mešetarje pognal
 in zbral učence, nauke jim dajal.
 Marija se je veselila.

Povsod krivico hudo je izganjal,
 povsod pravico je ljudem oznanjal.
 Zato visoki svet ga je povsod preganjal.
 Marija se je žalostila.

Potem birič je Jezusa ujel.
 In sin od matere slovo je vzal.
 Ob treh birič ga je na križ razpel.
 Marija se je silno žalostila.

Učenci sinovi so mater tolažili:
 Poglejte, mati, enega ste le rodili,
 a ž njim ste tisočim poti odkrili!

Tedaj se je Marija skozi solze
 rahlo nasmehnila ...

tiho, pa gotovo opravlja svoje razkrajajoče, raznarodovalno delo. Zato se sistematično deluje na to, da slovenski kmet domačin, glavna opora narodnega življa, gine s svoje zemlje. Zato ne sme dobiti od javnih kulturnih zavodov nobene podpore, da čimprej gospodarsko propade. Zato tudi neprestano naseljevanje nemškega, protestantskega kmeta na koroških slovenskih tleh! Zato tudi izključno nemške šole, ki jih imamo, in vzgoja otrok v izključno nemškem duhu, da se čimprej odtujijo svoji materi! Maklinova začetnica v prvem razredu, ki je samo do polovice slovenska, druga polovica pa je že popolnoma nemška, služi le zato, da se otroci lažje in hitreje uvedejo v nemščino. V poznejših razredih ne sliši otrok nobene slovenske besede več, tako da ko zapusti šolo, komaj zna še slovensko čitati. Zato tudi naša šola odrasla mladina nima nobenega interesa na slovenskem, pa tudi ne na nemškem čitivu, ne bere ne verskih, ne političnih časopisov, sploh nima nobenega smisla za kulturno izobrazbo. Ubila mu ga je protinaravna nemška šola. Število Mohorjanov pri nas vedno bolj nazaduje.

Kako daleč sega nemška nestrpnost in narodna zagrizenost, dokazuje dejstvo, da ponekod v ljudski šoli učitelji otrok več ne uče brati in pisati latinskih črk. Tako n. pr. je krajni šolski svet v Rožku sklenil, da se na tamošnji ljudski šoli, ki jo v veliki večini obiskujejo slovenski otroci, odpravi pouk v latinici, ki vendar spada k splošni izobrazbi vsakega človeka. Da otroci ne bi znali čitati slovensčine, ne smejo poznati tudi latinskih črk. Potemtakem niti nemških knjig, tiskanih v latinici, ne bodo znali brati. Ali ni to naravnost kulturne škan-

Zadolžitev našega kmeta

(Konec.)

3.) Obrestna mera je nedvomno previsoka. Povsod v zapadni Evropi znaša obrestna mera 2—3% za vloge, pri nas je 5—7%, za kredite pa celo 8—14%. Teh obresti ne zmore danes prav nobeno gospodarstvo, in če hočemo resno govoriti o sanaciji našega kmeta, moramo poseči predvsem v to gnezdo. Javna tajnost pa je, kje leže največje ovire za radikalno znižanje obrestne mere po vsej državi in za odločne ukrepe proti odedruštvu, ki se ponekod tako bohotno in javno šopiri. Tudi razlika med obrestmi za vloge in kredite je odločno previsoka. Res je, riziko denarnih zavodov je danes mnogo večji, kot je bil nekoč, toda tu bi bilo potrebno predvsem več previdnosti pri dovoljevanju kreditov. Dokler se obrestna mera za kmetiške hipoteke ne zniža vsaj na 5—6%, bodo vsi drugi ukrepi le malo zalegli.

4.) Tudi današnja davčna obremenjenost je popolnoma nevzdržna. Sedanji davki so bili uvedeni še ob ugodnem gospodarskem položaju, ko jih je kmet brez težave zmagoval, toda od tedaj so se razmere bistveno poslabšale. Kmet marsikje nima niti za sol več, kako naj plačuje potem še povečane davke. Znani so nam primeri, ko ni prejel kmet letošnjo jesen za vse poljske pridelke toliko, kot ima predpisanih samo direktnih davkov. Kje so potem silni indirektni davki? Tu ne pomaga prav nobeno besedičenje in obljubovanje. Večino davkov je treba brezpogojno globoko znižati, kar je pa izvedljivo le s prav popolno reorganizacijo, resnično decentralizacijo in demokratizacijo vse javne uprave sploh. Sama ob sebi je umevna seveda tudi pravična porazdelitev vseh državnih investicij po vseh pokrajinah. Davka prost živiljenjski minimum bi bilo treba prav znatno zvišati in uvesti še vse druge reforme, o katerih je deloma že mnogo razpravljala naša publicistika, še intenzivnejše pa razne gospodarske korporacije.

5.) Jako važno je tudi splošno skrbstvo za kmetiški stan. Dobre tri četrtine vsega prebivalstva — v Sloveniji dve tretjini — se pečajo z kmetijstvom, a skoro bi lahko trdili, da je posvečala banovina, še bolj pa država, vsem drugim stanovom

dal? In potem še ti hinavci besedičijo nekaj v spravi in miroljubnosti do slovenskih deželanov!

Jasno je, da se zli sadovi take vzgoje morajo kmalu pokazati. Nemcem njihova žetev žal gre le preveč v klasje. Narodna meja severno od Drave se v nekaterih krajih prav vidno krči. Vzoren zgled napredovanja germanizacije je n. pr. kraj Skočidol blizu Beljaka s svojo okolico in svojimi delavskimi družinami. Pred plebiscitom je bilo tamošnje prebivalstvo, vsaj delno, narodno zelo zavedno. Bil se je tu živahen narodni boj. Danes slišiš med otroci že prav redkokedaj slovensko besedo. Kraj kaže že skoraj popolnoma nemško lice. Starši občujejo z otroci le nemško, šola seveda pa še bolj. Se razume, kako težko stališče ima v takih razmerah slovenski katehet. Sploh v takih krajih drži materinščino po koncu edinole cerkev, ki oznanja božjo besedo še v slovenskem jeziku. Kjer pa tega ni, kjer pastiruje na slovenski fari nemški župnik, tam pa germanizacija naglo napreduje.

Tako naša narodna perspektiva pač ne nudi dosti razveseljivega pogleda. Vendar pa moramo v boju za naš obstanek beležiti tudi nekaj svetlih točk. Tako so nas zadnje volitve v kmečko zbornico dne 20. novembra napolnile z veselo samozavestjo. Dale so nam tri zastopnike v kmečko zbornico, ki šteje 24 odposlancev, enega pa bo poslala naša »Zveza koroških zadrug«. V 15 občinah in štirih okrajih: Rožek, Borovlje, Doberlavas in Pliberk smo zmagali z nadpolovično večino. Naša »Kmečka zveza« šteje 2572 glasov. Le par sto glasov še, pa bi dobili četrti mandat!

Četudi predstavlja kmečka zbornica le stanovski

KULTURA

Gledališče

Vombergar: »Voda«.

18. decembra je drama predložila tretje slovensko delo, Vombergarjevo »Voda«, komedijo v treh dejanjih.

Vombergar stopa prvič pred našo publiko. Dal nam je delo, katero prihaja po literarno-teoretskih in razmeroma težkih igrah na oder kot prijeten premor. Komedija obravnava kmečko življenje, brez večjih zapletov, vsebinsko preprosto, vsake-mu razumljivo snov, ki jo je avtor sicer na široko zasnoval in jo temu primerno razplel, vendar tako pokazal, kot je pristnemu — brez primesi njegove-mu subjektu tujega — človeku dostopna. To vaško življenje je prikazano z lastnostmi, ki niso pridobljene niti pridejane, temveč so s kmetom v neposredni vezi, in brez njih bi si ne bilo mogoče misliti vasi, s tipiko gruntarjev, bajtarjev, občinskih mož in župana. Sicer je nekaj prizornih podlog znanih, skoro docela nenovih, vendar se v celoti lepo ulegajo in napravljajo delo pisanejše. Ravno težnja avtorjeva, da bi postavil na oder pristno, tisto tolikokrat napačno sojeno, kmetiško življenje z dobrimi in slabimi lastnostmi, z njih razumsko platjo usmerjeni razvoj, brez karikiranja in tujega tolmačenja, daje — delu pozitivno vrednost, avtorju pa uspeh. — Kolikor so ljubavna zgodba Tinčeta, gorjanca in Katice in gruntarska čast odbor-nikov prešle meje naravnosti, moremo to pripisati tisti strani komedije, koder je slej ko prej to njena zahteva. Zlasti še tu, ko tu in tam udarja v satirično luč.

Jedro komedije je vodovod, ki ga zgradi občina z denarjem Amerikanca — rojaka Koprive, toda okvirni prizori, ki bi prav za prav morale služiti jedru, se nekajkrat tako močno razrastejo, da nastopajo svobodno, razvijajoče se v svojo smer, kar jedru jemlje silo subjekta.

S tem delom smo dobili prav dobro ljudsko komedijo, z zdravim, res kmetiškim humorjem, resničnim okoljem ter iskrenim podajanjem. Igra je prav primerna za odre, zlasti na kmetih, koder bodo tipi dobili še večjo obstinjenost, ko bodo igrali ljudje sorodnega okolja.

Župana je kreiral g. Cesar zelo dobro ter ostal s svojim tipičnim igranjem zvest samemu sebi. G. Gregorin v vlogi Prelesnika je mogoče le preveč odtujen celotni pristnosti kmečkega prizora; sicer kot Amerikanec izpada, vendar ne v tolikem kontrastu. Živ, izredno dober lik obč. tajnika Jakopiča je podal g. Jerman, ki je gotovo prednjačil z izvrstno kreacijo. V vsakem trenutku primeren nastop, vsestransko zgovoren zamore občane pripraviti vedno do tega, da sprejmejo njegovo misel. G. Skrbineš kot Ažman, trgovec in lesni trgovec primeren, g. Drenovec (Martin) iskren, g. Bratina kot Kuc, bogat kmet, nekdanji župan, izrazit. Ga. Medvedova (Rebernikova žena) dobra; zdi se mi premalo županje v njej. Anka (Rebernikova hči) gđ. Maje zelo dobra. Prelom njene igre v prizoru s Katico ni bil osnovan po predigri. Katica, ge. Danilove, izvrstna. Preprostost v obleki, skromnost v besedah se izredno podata. Tinčeta (g. Kralja), Šimen (g. Sancina) zelo dobra. Hribarica ge. Rakarjeve prav dobra. Ostali pripomogli k celotnosti po moči vlog dobro.

Režiser g. Debevec je dal komediji prav primeren okoliš in dobro združil dejanje z vnanjostjo. Z. A.

Trgovski Tovariš, leto XXIX.

Vsebinska 11. številke: F. Z.: Težnje privatnih nameščencev glede bolniško nezgodnega zavarovanja. — Fr. Zelenik: Preveč kreditiranja. — Franc Dolničar: Reklama in nar. gospodarstvo. — Dr. J. Rožman: Kako nastane usnje. — V. Š.: Optimizem se vrača. — Peter Šilec: Česa je treba za trgovski poklic? — To in ono.

Mentor, Dijaški list, 20. leto.

Vsebinska 4. in 5. zvezka: Janko Mlakar: Spomini. — Ivo Brnič: Galeje v noči (pesem). — Dluško: Jesenske goste megle (pesem). — Dr. Stanko Gogala: Nasprotnik. — Esén: Nox gaudiosa ob Dravi (pesem). — Narte Velikonja: Sonjica. — Mojmir Gorjanski: Večerna bolest (pesem). — Dr. V. Bohinec: Predori. — Mojmir Gorjanski: Rdeči cvetovi (pesem). — St. Petelin: Marširala legija Koroška. — Esén: Sestra Tea (pesem). — Fr. Grafenauer: Iz zemlje kraljeviča Marka. — Memor: Miklavževo (pesem). — Joža Herfort: Gozdni telovadec. — Ažmanov: Ptiki. — Eckstein: Obisk v karceryu. — Obzornik: Ženske in uganke.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh strem-ljenj, težjih po duhovni svobodi in pravi demo-kraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja kot narod. Kdor je z nami enih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

OPAZOVALEC

Poglavje o samobitnosti in o pravilnem pojmovanju

Načelstvo »Tiskovne zadruge«, založnice in iz-dajateljice »Ljubljanskega Zvona« je priobčilo te dni glede na krizo »Ljubljanskega Zvona« in glede na knjižico »Križa Ljubljanskega Zvona« precej ob-širno pojasnilo.

O tej krizi in o »Krizi« povemo o drugi priliki kaj več. Za danes nam je običajno oko samo na enem stavku tega pojasnila, da se bodo namreč v »Ljubljanskem Zvonu« obravnavala »javna vprašanja, — z globokim in iskrenim priznanjem slovenske kulturne samobitnosti, ki organično izpopolnjuje pravilno pojmovano jugoslovenstvo.«

Toda saj prav za prav »Zvon« tudi pod dose-danjim uredništvom ni imel drugih vodil in smer-nic. Pa je vendar nastal spor, še prav hud spor, ki je vedel v zadrego, krizo in celo ločitev.

Očitno je torej, da te besede, ki bi hotele izzve-neti nekako programatično, ne povedo dosti — ali pa nič. Primerne so morda za kak kupčijski knji-ževni oglas, ne pa kot načelo pri izdajanju časo-pisa, ki naj bo glasilo in zrcalo slovenskega razum-ništa in njegovih kulturnih teženj. Skratka, tem besedam je treba dati vsebino, s točno opredeli-tvijo pojmov in zlasti še s kritičnim zavzetjem stališča nasproti različnim, pa prav zelo različnim na-ziranjem, ki ga imajo glede teh načelnih stvari naši najboljši ljudje na eni in nekateri na drugi strani.

Vsekako je stvar že toliko dozorela, da je ni mogoče odpraviti z zanešenim prednašanjem pre-več splošno usmerjenih in veljavnih besedi in poj-mov, ampak samo z nedvoumnim in jasnim: Tole smo in tole hočemo!

Torej, gospodje od »Tiskovne zadruge«, brez tega ne pojde!

Narodna Odbrana in slovenski knji-ževni jezik

V števil. 48. od 27. novembra Narodne Odbrane čitamo v nekem članku nekega dr. Petra Bulata mmo družega sledeče:

Po letu 1918., ko je bila ustvarjena Jugoslavija, je prišlo po nujnem razvoju razmer na vrsto tudi vprašanje ustvarjenja Jugoslovenov, a eden od prvih pogojev zato je brez dvoma uveljavljenje enega književnega jezika za vse dele našega nara-da brez razlike.

Način, kako bi se moralo to veliko delo prak-tično v življenju izvesti, si zamišljam po priliki takole:

Od Vukovih in ilirskih časov do danes se kljub vsem sestankom strokovnjakov, brezkončnim po-svetovanjem, tiskanju navodil nismo premaknili v vprašanju enotnega jezika niti za spoznanje naprej in stvarno imamo danes in doslej ne dva, kakor se običajno misli, nego z ozirom na praktični učinek, tri knjižne govore: srskega (ekavskega s cirilico), hrvatskega (ijekavskega z latinico) in slovenskega (kajkavsko-ekavskega z latinico). Potreben pa nam je en sam književni jezik in zato nam ostaja le:

1. ali da iz skupnih elementov vseh treh jezikov napravimo nov književni jezik,

2. ali pa, da enega od obstoječih sprejmemo v celoti in druga dva opustimo.

Od teh dveh rešitev bi bila zadnja gotovo naj-enostavnejša, a z ozirom na preveliko plemensko občutljivost in praktični učinek v taki kočljivi stva-ri se zdi, da je neizvedljiva, torej nam ostaja sa-mo prva možnost.

Kako naj se izvede ta spojitev in od treh ob-stoječih izoblikuje en sam književni jezik?

Zgoraj smo videli, da je Vuk uspel s svojo re-formo ne samo pri Srbih, ampak tudi pri Hrvatih, in da se hrvatski književni jezik razlikuje od srb-skega v tem, da je on ijekavski in ta ekavski ter da se Hrvati poslužujejo latinice, Srbi pa cirilice. Torej obstaja med tema jezikoma možnost spojitve in vprašanje je samo:

1. ali da Srbi opuste cirilico in sprejmejo lati-nico, Hrvati pa opuste ijekavščino in sprejmejo ekavščino (Skerličev predlog), ali obratno;

2. da Hrvati opuste latinico in sprejmejo ciri-lico, a Srbi da opuste ekavščino in sprejmejo ije-kavščino, pa bi bilo izenačenje teh dveh jezikov v obeh slučajih izvršeno.

Medtem, ako vzamemo ali srbski ali hrvatski ali izenačeni srbskohrvatski jezik na eni strani in slo-venski na drugi, ne dobimo kot rezultat kako iz-mirjenje, ker je slovensko književno narečje osno-vano na južnoslovenskem narečju, ki ima pri vsej svoji sličnosti in najožji sorodnosti s štokavskim narečjem svoj posebni slovniški sestav, kakor ga ima, recimo, naš čakavski dialekt in mnogi drugi. Tu drugega izhoda in rešitve ne bi našli, kakor da se današnje slovensko književno narečje kot posebna celota izroči tili in postopni likvidaciji, a se v smislu priznanega načela stapljanja pozitivne vrenote, ki jih je to narečje tekom svojega samo-stojnega življenja kot književno ustvarilo — mislim na jezikovno blago in vse, kar je novo pa dobro in za štokavščino sprejemljivo — prenese v skup-

večje skrbstvo kot kmetu. Skoro vsi stanovi imajo že davno svoje stanovske zbornice, kmet je še danes nima in nihče menda doslej še tudi ni povedal, zakaj mu je ne dajo. Izdanih je bilo pred nekaj leti več zakonov, ki naj pospešujejo razne panoge kmetijstva, a ti zakoni so sličili časopisnim član-kom: bili so izdani, prebrani in zopet pozabljeni. Kakega smotrnega skrbstva za kmeta pri vsej naši gospodarski politiki sploh ne poznamo in menda se sploh še ni nikoli (izjemo tvorijo kvečjemu tisti meseci nekdanje oblastne samouprave) resno raz-mišljalo o tem, v čem naj to skrbstvo sploh obsta-ja, kaj šele, da bi bila sploh vsa naša gospodarska zakonodaja namenjena na varstvo in okrepitev te-ga stebra države. Kakega smotrnega načrta naša gospodarska politika nima, zato opažamo samo brezciljno hlastanje in krpanje vsenaokrog, ki mo-ra seveda ostati — brezuspešno, sami dragi poiz-kusi. Vseubijajočega birokratizma in zlorab niti ne omenjamo ne.

Kako pomagati?

To je danes pogled na naš kmetiški stan, in če hočemo govoriti o razdolžitvi našega kmeta, so ta dejstva prva, kar si moramo poklicati v spomin, si-cer bi bila vsa prizadevanja in vse žrtve zgolj Si-sifovo delo. Kaj pomaga, če se poslužujemo tudi najradikalnejših sredstev in n. pr. kratkotalno od-pišemo dve tretjini vseh kmetiških dolgov (v či-gavo breme, tega žal ti reformatorji ne povedo), če bi bili pa v treh, najkasneje v petih letih prav tam, kot smo danes. Treba je sanirati ves kmetiški stan, zgraditi celoten problem, ker le s tem bi izpodre-zali korenine nadaljnemu razdolževanju in za to pravzaprav gre. Vse, kar se je pa doslej glede razdolžitve storilo, pa tega najvažnejšega sploh ne upošteva.*

Neobhodno bi bilo pa seveda tudi potrebno, istočasno misliti na olajšanje že obstoječih bremen. Zmanjšanje obrestne mere, ki šteje na prvem me-stu, in ki je tudi najlažje izvedljivo, smo že ome-nili. Določiti bi bilo nadalje treba čim daljšo amor-tizacijsko dobo za vse obremenitve posestev, to-rej n. pr. tudi za dote in slične dajatve. Za posebno zadolžene kmetije, ki so zalezle v težave brez direktne krivde gospodarjev, bi bilo treba uvesti še posebne sanacijske ukrepe. Tu bi bilo treba iz-računati čisti donos teh kmetij in spraviti ta denar v sklad z amortizacijo dolgov, kajti danes je polo-žaj v mnogih primerih ta, da se pogrezajo kmetije, vkljub največji varčnosti in pridnosti kmeta kar avtomatično v vedno večje dolgove. V tem pogledu šteje razen vseh že zgoraj navedenih ukrepov še vsaj delen prevzem teh bremen od strani države ali banovine. Oblik za tako transakcijo je več in tudi pri nas imamo z nekaterimi že dobre skušnje, n. pr. ob priliki velike zemljiške odveze po l. 1848. Stvar strokovnjakov je, da razmišljajo, katera bi bila za naše prilike najprimernejša.

Glavno, kar moramo pa na tem mestu še po-udariti je, da se z rešitvijo tega življenjskega vprašanja našega naroda ne odlašajo, kajti čim bolj ga bomo odlagali, tem težje bo in tem več gorja bo povzročilo vsemu narodu. Ne pozabimo namreč, da je kmet slejkoprej jedro in steber našega naroda. Od njegove gospodarske pozicije zavisi še prempo-go drugih dobrin.

* Ko je bil članek že napisan, je bil objavljen načrt novega zakona za varstvo kmeta.

Širite in naročajte naš tednik!

popolnoma politično oznamenilo. Zato jih lahko preso-jamo tudi od te plati: V občinah južno od Dra-ve smo Slovenci dobili 1529 glasov, vse nasprotne stranke skupaj le 1155. Torej smo mi tu v abso-lutni večini za 374 glasov. Iz tega je razvidno, da pretežna večina naših volilcev stoji v kmečkih vr-stah. Vse drugo pa se dandanes majo, vse je labil-no, le zemlja, le kmečka gruda še pomeni nekaj stalnega. Našo hrbtenico torej tvori naš slovenski kmet. In to je, kar nas navdaja s ponosom in ve-seljem. Samo skrbi nas, kako bo še v bodoče, kako bo z našim naraščanjem, z mladino, z našimi bodo-čimi gospodarji. Kajti mladina, ki prihaja iz sodob-nih šol — ponemčevalnic, je večinoma brez prave-ga idealizma, vdana uživanju in veseljačenju, in uhaja rada v rdeči tabor ali pa k nacionalnim soci-alistom. Samo tam, kjer delujejo naša izobraževal-na društva, so razmere boljše. Vendar pa je silno težko, šoli odraslo mladino pridobiti za naša dru-štva, ker je, kakor že omenjeno, zaradi napačne, profinaravne vzgoje izgubila smisel in veselje za vsako izobrazbo. Potrebno bi bilo, da bi ji prosvet-no društvo še nadomeščalo osnovno šolo, jo šele slovensko čitati in pisati učilo.

Kakor vidite, bijemo težak boj za svoj narodni obstanek. Vendar pa upamo, da če ne bomo rok križem držali, nazadnje zmaga tudi naša pravična stvar in da se bodo tudi nam Korošcem nekoč vre-mena še zjasnila. —

Borut.

no zakladnico — v jugoslovenski slovar, in da se tako pretopi v jugoslovenski književni jezik, recimo, Škerlečevega tipa. To stapljanje pa ne izključuje, da ostane za neko dobo tudi po uvedbi jugoslovenskega uradnega jezika vzporedno z njim v Sloveniji enakopraven dosedanji slovenski, dokler se naš narod v tem delu domovine popolnoma ne sprijazni z novim skupnim jezikom in se vanj vživi.

Tem lažje bodo mogli naši dični bratje in vekovni čuvarji našega rodu pod Triglavom in Snežnikom doprinesiti to žrtev na oltar skupne domovine, ko jim v tem pravcu kaže pot osebni zgled številne plejade najodličnejših duhov stare in nove Slovenije.

Uradniška stalnost pred belgrajskim senatom

Potem, ko je najprej belgrajska skupščina govorila in odločila z zakonom, kako se naj razlaga člen 110. uradniškega zakona, da se namreč smejo uradniki odpuščati brez navedbe razlogov, je prišla stvar še pred senat. Tudi ta je sprejel zakonito razlago omenjenega besedila, kakor je to zahtevala vlada. In jo je sprejel soglasno.

Zanimivo pri stvari prav za prav ni drugega, nego obrazložitev, kako je prišlo do te zakonite razlage. Kajti zakonita razlaga (avtentična interpretacija) v zmislu pravne vede ni nič drugega, nego nov zakon, ki ali kak starejši zakon samo bolj točno opredeli, ali pa mu da celo čisto novo obliko in vsebino. Ta nova vsebina in oblika je potem za pravno prakso edino važna in odločilna, po načelu pravnoznanstva, da velja vedno poznejši zakon.

Praktično je taka zakonita razlaga kakega zakona potrebna, kadar je besedilo tega zakona nejasno in vodi v pravno negotovost, ali pa, kadar se hoče namenoma staro besedilo prilagoditi in prikrojiti za kakršnekoli posebne namene in namere.

Prvi primer v pričujočem slučaju ne velja in tudi ne more veljati. Kajti najvišja upravnosodna stopnja, državni svet, je besedilo natančno tako razlagal, kakor prizadeto uradništvo, da mora namreč imeti upravna oblast upravičene razloge, kadar hoče kakega uradnika odpustiti ali upokojiti.

Šteje torej samo drugi primer, da hoče namreč vlada dati dotičnemu členu drugo vsebino, tako namreč, ki jo doslej upravno pravosodje ni našlo v zakonu.

Nerazumljiva je samo izjava ministra Maksimovića, da vlada s to zakonito razlago ne misli poslabšati položaja uradništva, ampak da ji gre samo za to, da bi pri praktičnem izvajanju zakona ne bilo sporov z državnim svetom. Kajti sporov z državnim svetom za upravne oblasti ne bi bilo prav nič treba, če bi se držale, če že morda njim ne povsem jasnega zakonitega določila, pa vsaj popolno jasne razlage najvišje sodne oblasti, ki je po veljavnih zakonih upravičena, dokončno reševati take spore.

Očitno je torej samo, da gre vladji zato, da dobi člen 110. uradniškega zakona čisto novo vsebino.

Kakor poročča »Slovenski Narod«, se je k stvari oglašil tudi senator Ivan Hribar in je povedal, da tolmačenje, ki ga je dala javnost in uradništvo temu zakonu (namreč člen 110. uradn. zak.) ni pravilno. Nepravilne so torej seveda tudi vse dotične razsodbe državnega sveta. G. Ivan Hribar je namreč — po »Slovenskem Narodu« — prišel do tega zaključka, ko je dobro proučil dotične stenografske beležke Narodne skupščine. Katere »beležke« in katere »Narodne skupščine«, tega »Slovenski Narod« ne pove. Saj je bil vendar uradniški zakon sprejet že l. 1931., in sicer v času, ko še ni bilo nobene Narodne skupščine.

Mi bi pa vendar radi vedeli!

Eduard Bernstein umrl

18. decembra t. l. je umrl v svojem 83. letu v Berlinu nemški socialistični znanstvenik Eduard Bernstein.

Bernstein je vstopil v svojem 22. letu v takrat še neznan nemško socialnodemokratično stranko. Kot spreten pisatelj je prevzel kmalu uredništvo glavnega strankarskega glasila »Sozialdemokrat«, ki se je tiskal v inozemstvu in vtihotapljal v Nemčijo. Tudi potem, ko je padel takomenovani »socialistični zakon«, se Bernstein ni smel vrniti domov do leta 1901., ko je bil pod vlado Bülowa pomiloščen.

Bernstein je v zgodovini socialističnega gibanja zaradi tega znamenit, ker je bil med prvimi socialnodemokratičnimi strankarji, ki je začel gledati kritično na Marksove gospodarske in sociološke nauke, zlasti pa na nauke in načine preveč gorečih Marksovih učencev, ki so dogmatizirali Marksove teorije v pravo marksistično veroizpoved. Na mesto vere je postavil kritiko, na mesto revolucije evolucijo. V tem zadnjem pogledu se je kril z Masarykom. Zato je umljivo in naravno, da je vplival precej na miselnost slovenskih socialističnih demokratov, zlasti kolikor so ti prišli iz praške šole in bili učenci kritičnih Masarykovih metod. Njegova knjiga o »Pogojih socializma« je bila tiste čase pri nas izmed najbolj znanih socialističnih teoretičnih knjig.

In zadnji valovi Bernsteinovega spora s Kautskim so udarjali do skromnega obrežja slovenskih realističnih in socialističnih razumnikov.

Še to je zanimivo: Vojna je v marsičem razcepila nemške socialne demokrate, miselno in moralno. In z leve in z desne so se našli pripadniki nemške vojne miselnosti in proti njej. Takrat pa sta se znašla stara nasprotnika Bernstein in Kautsky v eni vrsti, ki je šla — proti vojni.

Iz starih, a vedno novih vesti

Italijanski politik o južnih Slovanih.

Ob priliki vstaje v Heregovini l. 1870. je govoril Alvisi, poslanec v rimskem parlamentu: Ustanovljenje odbora v pomoč heregovinskih ranjencev mi daje priliko, da vas ohrabrim v plemenitem obnašanju nasproti slovanskemu vstanku proti turški vladi. Braniti Svobodo in neodvisnost naroda je dolžnost vsakega Italijana, kateremu je spomin naših mučnikov za svobodo svet. Jaz kot Italijan želim Slovanom zmage in kot državnik bi hotel, da bodi naša vlada prva, ki pozdravi povsod zastavo, kjer se pokaže z geslom, pod katerim se je tudi Italija zedinila: neodvisnost in svoboda. Preverjen sem, da je dobra ona politika, ki se oslanja na pravico in terja narodne pravice, tudi če ima večja sila uspeh. Bil je čas, ko so Italijani po nekem neuspehu pisali v listih: »Iz naših kosti se maščevalce porodi.« In če so se iz italijanskih grobov porodili maščevalci, zakaj se ne bi pri drugih potlačeni narodih. (»Slov. Narod« 28. oktobra 1875.)

Dve važni knjigi

Te dni sta izšli dve zanimivi publikaciji »Križa Ljubljanskega Zvona« in almanah »Preporoda«. O obeh publikacijah bomo obširno spregovorili v prvi številki po novem letu.

S pota

Hoj, dolgo se nisem že nič oglasil. Veste, tudi popotnega davi stiska. In prekanjensko tesno me je bilo zadržilo, in zank in nastav kar mogel nisem. Ali nobena bolečina ni stanovitna: ko se najbolj razboli, pa ti odneha in splahne, in človek začne od kraja in — zmaga.

To je nauk in utegne zaleči vsakomur, ki trpi in se boji.

Zdaj zopet roman po čudni, zbegani Sloveniji in si vtepam posluške, da bi vam vedel katero ziniti. Potovanje je čudovita šola. Koliko ti pokaže in da, če imaš s seboj oči in ušesa in kaj srca!

Joj, kaj bi lahko pokazal iz te šole! Pa se bojim. Saj veste: Dostikrat prav stori, kdor molči — in si tisto oné samo prav razločno zapiše in spravi. Čez sedem let »vse prav pride«, še stara pratika... Le gledam stvari, ki vpijejo zares v nebo, in poslušam ljudi, da se mi miho stori, takih mi vedó...

Beda.

Oči te ščemijo od žalosti in pomilovanja, ko gledaš siročino, ki jo je vsa dežela polna od vrha do tal. Skotila se je ob poletni suši, zrasla v jesenski moči in že razuzdala, da se je vse boji... Zima je šele s pol očesom pogledala izza vogala, strad in glad sta pa že pred vrati. — Dolenjska stran, Bela Krajina. Štajersko imajo v kleti vina, v denar spraviti ga ne morejo; v hlevu je prireje, živina pa cene nima in v senici ni poklajje za vso zimo; družinčad je brez obutve in obleke, a gospodar poniglavi brez denarja — in davčni izterjevalec vèn in vèn voha po hiši in povsod... Denarja tudi za sol ni in rešilnega upanja še za jaro gnido ne... Bog se usmili!

Pijanci.

Kako je mogoče, da je ob taki stiski še toliko pijančevanja, pobojev in nenravnih pregreh, se preudaren človek, ki gleda in posluša le od daleč, začuden vprašuje.

Popotna šola mi je pokazala: Preprosti človek, ki ga je nori čas spravil ob mir in kruh, je siromak, da se Bogu smili. V skrbi in obupu gre, če je primerno tudi lahkomišljen, gre torej in se napije, s čimer se da in kolikor se da, češ, razvedril se bom.

Vinopivei.

V vinskih krajih vino, ki je poglavitni pridelek, ne gre zmerom prav lahko v denar. Brez skučička za vino si ljudje ne morejo kupiti živil in drugih potrebščin. Tako ga pač pijo sami, tudi že na tešče, češ, vino da moč.

Zganjarji.

Drugod se nalivajo z — jeruzem. Ta strašni trup pije le siromaki in si za majhen denar prav hitro nabere veliko pijanost, češ, hudič naj vzame vse vkup.

Pivopivei.

Pivo je gosposka pijača; če ni domačega pridelka, je še bolj gosposka. Meščani tudi drugih pijač ne zametujejo. Jeruža vendarle večidel ne marajo, do domačih vin jim ni dosti, marveč pijo draga tuja vina in ob njih solzavo rešujejo milo domovino, tehtajo našo kulturo in presoajo narodno gospodarstvo, češ, živio narod!

Maček.

Vinščaki in žganjarji se v pijanosti smilijo samim sebi, rohnijo kakor bi bili z uma, krvavo kolonejo svoje skrbi in težave in počno nerodnosti; a če so mladi in zdravi, bojevito tresoritijo in se za prazen nič tudi stepo kar grdo do mrtvega. — Meščanu ne smeš reči, da je pijan, čeprav se je »okadil«: — le »dobre volje« je, le »sprstil se je tegob in nervoznosti«, ko v vinskosti počenja grdobije, ki jim pošten človek še imena ne ve in vedeti ne sme...

Sklep.

Apostoli treznosti tožijo, da je naš ljud grdo grdo sprijen. To ni res. Ljud je dober; pa blagovestniki tega ne vidijo, marveč s prstom kažejo le po izjemah, ki res niso lepe. Ljudi navodite na časnike in knjige, miru in kruha jim dajte, pa bo kmalu manj pijancev. I, saj pijo tudi drugod, in še kako pijo! Slovenski pijanec naj se kar lepo skrije pred nemškim, francoskim, angleškim itd. pijancem. Ali tam se sramote ne oznanjajo vsemu svetu. — Le stojte, saj ne zagovarjam pijancev, gre mi le za naše dobro slovensko ime. Kdor je res blage, poštene volje, naj s »poboljšanjem« začne pri samem sebi, pa bo kmalu prav lepo med nami...

Kuga.

V nekem večjem kraju sem ondan slišal prav zoprne stvari. Nekaj gospodičen, ki jim je na skrbi vzgoja otrok, so zatožili nadzorni oblasti, češ, vsaka izmed njih ima fanta, ženina, kaj vem, in se shaja z njim, in da je to pohujšanje za ves kraj. Nadzorna oblast, pa kar najvišja, je res poslala preiskovalnega organa, ki je dognal zgolj ljubimkanje, pohujšljive strani pa nobene ne. — Gospodične so zdaj res umazane in skoraj nemogoče, ker je vse vedelo, da so v preiskavi, a z njimi je v slab glas prišel tudi ves kraj...

Tisti, ki ima na vesti ta skrun naših ljudi in našega kraja, ne ve, da se tako ne utrjuje in ne veča naše dobro ime. Zato naj pa ve: Der größte Schuft im ganzen Land ist und bleibt der Denunziant!

Francoznost.

Ne daleč od ondod je neka francozljiva ženska okužila krdelo mladih in starih moških, samskih in oženjenih, skoraj vso veliko vas. Ampak te zares grde, pohujšljive in za zdravje vsega rodu nevarne kuge ni nihče denunciral pristojni oblasti, čeprav je bila znana vsem. Šele zdravstvena in varnostna oblast sta morali poseči vmes in ukreniti, kar je bilo potrebno...

Naj naposled še povem: S tega potovanja sem prišel ves otožen in obupan, in hudo mi je bilo in sram me je bilo...

DEJSTVA IN DOGODKI

Prebiranje

Narodni poslanec dr. Bogumil Vošnjak, doslej člen Jugoslovenske kmečke radikalne demokracije, je izstopil iz njenega poslanskega kluba in je prijavil svoj pristop v Jugoslovenski narodni klub.

Kolki protituberkulozne lige

Kolki so postali v vseh kulturnih državah v protituberkulozni borbi važno sredstvo za pridobivanje denarnih virov. Postali so pravi prostovoljni ljudski davek za pobijanje tuberkuloze. Leta 1904. je bil v Danski izdelan prvi kolek, ki je že prvo leto prinesel 75.000 danskih kron izkupička. Danes prinaša pri tri in pol milijona prebivalcev 9 milijonov dohodkov. Švedska in Norveška sta uvedli kolek l. 1907., l. 1913. Švica, po vojni pa je postal kolek doma v vsej srednji Evropi. V Ameriki se proda kolkov za preko 5 milijonov dolarjev na leto. V Franciji je bilo v letih 1925. do 1929. prodanih za 52 milijonov frankov protituberkuloznih kolkov. V letu 1930. je razprodaja kolkov zbrala 25 milijonov frankov za protituberkulozno skrbstvo. Z izkupički kolkov so zgradili in vzdržujejo veliko število protituberkuloznih dispanzerjev.

Osrednja protituberkulozna liga se obrača na slovensko javnost s prošnjo, da pripomore njenim stremljenjem z odkupom kolkov. Za letošnje božične praznike naj velja geslo: »Na vsako božično in novoletno voščilo kolek lige.« Izkupiček iz prodaje kolkov je namenjen za ustanavljanje protituberkuloznih dispanzerjev. Zato naj jih vsakdo kupi.

Kolki so po 50 par. Naročajte jih na naslov: Osrednja protituberkulozna liga v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 20. Na prodaj bodo tudi po trafikah v krajih, kjer obstajajo organizacije protituberkulozne lige.

Na vsako božično in novoletno razglednico kolek protituberkulozne lige!

Tajnine
slato naših hranil

GOSPODARSTVO

DINAR.

Zel. kurzi, ki veljajo od 15. decembra t. l.:

zl. fr. 14.38; švic. fr. 14.40; angl. funt 240.—; franc. fr. 3.—; lira 3.85; češka krona 2.25; nemška marka 17.75; avstr. šiling 10.10; madž. pengő 12.95; rum. lej 0.48; bolg. lev 0.55; poljski zlot 8.40; grška dragma 0.43; holan. forint 30.10; belg. frank 2.10; dolar 74.70.

NOVA ZALOŽBA

V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z.

KONGRESNI TRG 13

KNJIGARNA

za vse domače in
inozemске knjige

TRGOVINA

s pisarniškimi in šolskimi
potrebščinamiPrimerna božična in novoletna
darila predvsem Cankarjevi in
Finžgarjevi zbrani spisi

»Slovenija« hoče biti in v vedno večji meri postati svobodna tribuna za resno, stvarno motrenje vseh vprašanj, ki so za narod življenjskega pomena. Izmenjavanje mnenj in misli naj rodi jasno spoznanje o tem, kar nam je kot narod skupno in je treba zato nujno skupno zastopati.

Kdor je v tej osnovni liniji bil vedno z nami edin, temu so predala lista odprta. Od njega tudi pričakujemo, da nas podpre s priporočanjem lista v krogu svojih prijateljev in znancev.

»Slovenija« se ne zavzema za kako slogaško in rodoljubarsko politiko v tem smislu, da bi hotela zabrisati dejansko obstoječa in v naših socialnih, kulturnih in gospodarskih razmerah utemeljene diferenciacije, boriti pa se hoče proti onim ideologijam, ki niso v nobenem resničnem odnosu do naših življenjskih pogojev kot narod in ki so od nekdanj razkrajale naš narodni organizem in nas odvrčale od spoznanja naših življenjskih nujnosti.

»Slovenija« zastopa svobodno umno smer v tem pogledu, da pridejo v njej do besede mnenja, v kolikor podpirajo čiščenje pojmov in nazorov in s tem močnost iskrenega skupnega nastopa na osnovi jasnih spoznanj o tem, kar nas dejansko loči in kaj združuje. Tak list nam je bil od nekdanj potreben, a danes bolj kot kdajkoli. Ako hočete, da obstoja in napreduje, podprite ga s priporočanjem svojim znancem in pridobivanjem novih naročnikov — plačnikov.

Cecilija Bricelj

prodaja in poprava
damskih slammikov
in klobukov

Stojalca Vodnikov trg

Ljubljana, Križevniška ul. 2

SLOVSTVO

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(Nadaljevanje.)

Zemeljska os se je premaknila; vse se je premestilo, kakor da se je prekuenilo, prevrnilo zviškoma navzdol, — in veter ni zavel, list se ni ganil; revolucija je bila kar najbolj tiha. Nihče je ni opazil, opazil jo je samo Bonaparte po nezemeljski grozi, ki je oledenela vso kri v njegovih žilah. V tem trenutku, ko je pobledel njegov obraz, kakor pri leseni čeči, je bil videti »bojazljivec«, a v resnici je ostal »najbolj hraber človek, ki je kedaj živel«. Morda v vsem njegovem življenju ni bilo bolj junaškega trenutka, kajti vsakega družega bi bila ta teža strla, kakor črva, zmlela, kakor pleve med dvema mlinskima kamnoma — vekoma, en pa je ostal nepoškodovan: umrl je Bonaparte — vstal je Napoleon.

Kaj bi skušal človek, če bi se njegova duša »prestavila«, preselila za njegovih živih dni iz lastnega telesa v tuje, — tega si niti misliti ne moremo. A Bonaparte je skušal prav to, ko je šla njegova duša iz svojega revolucionarnega telesa in se je preselila v telo Cezarja.

Toda skušal je še drugo, vse večjo grozo.

»Želeti ubiti revolucijo bi mogel samo blazen ali malopriden človek.« Vedel je, da je ni mogoče ubiti, ker je v njej — večna resnica, večno življenje; to je vedel bolje, nego kdorkoli, on, nesmrtni volčič nesmrtnih volčice: Mar ni vsa kri v njegovih žilah — mleko njenih železnih sescev! »Jaz sem Revolucija. Je suis la Révolution«, pravi prav tako Napoleon — Cezar, kakor Bonaparte. Treba mu je samo dobro pogledati v obraz, da jo spoznaš v njem. Ne, ni je ubil, naredil je nekaj hujšega: vzljubil jo je v strašni ljubezni, zmešal je svojo sinovsko kri z njeno materinsko; kakor Edip je oskrnil mater svojo. Toda oni ni vedel kaj dela, to pa je skoraj vedel — p o m n i l, in je vendar storil; ni mogel, da ne bi bil storil, kajti zaradi tega je bil poslan na svet. Vedel — pomnil je tudi, da mu to ne bo odpuščeno. Glej, zato je tako pobledel, ko je slišal: »izven zakona!« in pred njegovimi očmi se ni zablisnilo podalo jakobincev, temveč večno bodalo — Usode maščevalke.

Usoda je potegnila s seboj oba — Edipa in Napoleona; če sta hotela ali nista hotela, morala sta ponavljati v svoji človeški žalostni božjo skrivnost: sin Zemlje in Neba, Dioniz je spočel s svojo lastno materjo Demetro - Zemljo samega sebe; rodi se sam iz veka v vek v osebi družega Dioniza, Jakha — sence prihajajočega Sina.

Da ukroti boginjo - žival, ljudi požirajočo Sfingo, je Edip razrešil njeno uganko: Človek. Prav to je storil tudi Napoleon, toda ne z besedami, ampak z dejanjem: od svoje matere, Revolucije, je rodil samega sebe iz časa v večnost; Bonaparte je rodil Napoleona, človek — Človeka.

Glej sonce, ki je vzšlo iz materinskega naročja starodavne noči, starodavnega kaosa — Revolucije: Napoleon Človek.

POLDAN.

I.

Konzul.

1799—1804.

Bonaparte, prvemu konzulu, je pripadala vsa oblast, ko je bilo ustanovljeno po 18. brumaire-u namesto direktorija konzulstvo iz treh oseb — Sieyèsa, Roger-Ducota in Bonaparta.

Oblast za mir, — tak je bil molčeči dogovor med njim in Francijo. Toda če je hotel skleniti mir, je bilo treba najprvo zmagati — zopet pribojevali Italijo: kajti zategadelj se je vrnil v Francijo in zapustil Egiptovsko vojsko kot »ubežnik«. Dolga vojna ni bila mogoča tako zaradi obupnega položaja financ, kakor zaradi preveč silnega hrepenenja po miru; treba je bilo prizadeti sovražniku nepričakovan udar, pasti po njem, kakor blisk.

V marcu 1800. leta je avstrijska vojska generala Melasa — ki se je po besedi Bonaparta' »zahomotala« na Ligurijski Rivieri, kjer je oblegala Genuo, — očistila Piemont, Lombardijo in vso Zgornjo Italijo ter je osvobodila prehode čez Helvecijske Alpe. Sklenil je, okoristiti se s tem, da prodre v Lombardijo, pride Melasu za hrbet, mahoma ga prebiti, odreže od opravne podstave in uniči. Toda za to je bilo treba ponoviti bajno dejanje Hanibala — prekorati Alpe.

6. maja se je prvi konzul odpeljal iz Pariza, a 15-ga se je začel pristop na Alpe s štiridesetstisočno rezervno vojsko — bitka človeškega mravljišča z ledenimi velikani Simplonom, St. Gotthardom in St. Bernhardom.

Glavni prehod je bil čez St. Bernhard, iz Martingnyja v Aosto. V tesni globeli, na meji večnega snega, po obledenih, spolzkih stezicah, nad vrtoglavi prepadi, kjer tudi posamezen človek težko prehaja, je šla v brezkončnem gobjem redu pehota, konjica, artilerija. Topove so sneli s prem in jih vkladali v izdolbene smreke, ki so bile spredaj zaokroglene in spodaj plosko oskobljene, da so mogle dričati po snegu; topničarji so se zapregli vanje in jih vlekli na vrveh, po sto mož vsako. Snežni vihar jim je bil v obraz; onemogli so, padali, vstajali in znova vlekli.

Na najbolj težavnih krajih je igrala godba, bobni so bili v napad in vojščaki so naskakovali skrotine kakor trdnjave; drug drugemu so stopali na ramena, naredili tako živo lestvico in plezali po navpičnih skalah; oprijemali so se ostrih kamnov z rokami, zdirali kožo z njih, lomili nohte, okrvavili roke. In vse to so delali veselo, prepevaje

revolucionarne pesmi, — slavili so zmagovito pot človeštva, »čez strmali do zvezd«.

Sestop je bil še težji od pristopa: na severnem sklonu je bila še zima s trdim snegom, a na južnem že pomlad s koprnim, mehkim snegom. Ljudje, konji, mežgi, ki so stopili neprevidno na krhki sreznati sneg, so se prevalili v globoke jame z mokrim snegom in so tonili v njem; ali pa jim je izpodletelo na obledenih in otajanih, posebno polzkih strmali, in padali so v prepade.

Malo da ni tako poginil sam Bonaparte: mežeg se je spotaknil pod njim ob robu brezna, in če bi ga ne bil vodnik udržal za povodec, bi bil zletel vanj hkratu z jezdecem.

27. maja je stopila francoska vojska na nezavarovane lombardske ravnine. Ta glavni okret vse vojne je dal Bonaparte na mah strateško premoč nad avstrijsko vojsko, ki se je nahajala v nenaravnem položaju: s hrbtom obrnjena proti Franciji, a s čelom proti Lombardiji, iznenadena in odrezana od svoje opravne podstave. Vrata v sovražnikovo hišo so bila ulomljena, in Bonaparte je šel vanjo; padel je v Italijo, kakor blisk. 2. junija je prišel že v Milan, a general Melas je še vedno mislil, da je v Parizu.

Prva polovica dela je bila opravljena, ostala je druga: potolči Melasa. Ta je prestopil Pad, ker pa je imel svoj položaj za neugoden in je pričakoval ojačenj, ni sprejel bitke, temveč se je umaknil. Bonaparte ga je skušal ujeti, in je v ta namen raztezel in slabil svojo bojno črto. Melas, odlični vojskovodja, je to opazil in zbral v spretnem okretu vse svoje sile na obširni ravnini San Giuliano in Marengo, da predere Bonapartovo središče.

14. junija ob jutranji zarji se je začela velika bitka, ki je odločila usodo Italije, Avstrije, Francije — vse Evrope. Sreča je bila na Melasovi strani — premoč artilerije: sto topov proti petnajstim. Avstrijci so bili preverjeni, da zmagajo, in so se tolkli, kakor levi; odbili so štiri splošne in dvanajst konjiških napadov; v ravnini so zavzemali vas za vasjo in bili Francoze z nepretrganim kartečnim ognjem. Če so se le-ti še tako trdno držali, vendar sila kola lomi, — nazadnje le niso obstali, omahovali so in okoli dveh popoldne so se začeli umikati na celi črti.

Tedaj je Bonaparte vrgel v boj svojo zadnjo rezervo — osem sto grenadirjev konzulske garde. Ta »granitni okop« je stal in obstal v svojem četverokotniku in se ni umaknil pred besnim navalom avstrijske pehote, konjice, artilerije; toda opravi ni mogel ničesar, — samo prikrival je umik, če ne beg vse vojske, in nazadnje se je začel umikati sam, čisto počasi, korak za korakom, — štiri kilometre v treh urah.

Bitka je bila zgubljena. Lahko ranjen in napol blazen od veselja je Melas že odpravil na Dunaj jadrnika z novico o zmagi.

Bonaparte je videl, da je bitka izgubljena: vse je postavil na karto in vse je zaigral: Italijo, Francijo, brumaire; pravkar je bil še cezar, in zopet je »ubežnik«, »državni hudodelec«, »izven zakona«, ubijalec matere - revolucije, blaznik ali malopridnež.

»Da, bitka je izgubljena«, je rekel stožernim generalom, ko je sedel na cestnem obronku pri San Giuliano in žvečil bilko. »Toda ura je šele dve: ena bitka je izgubljena, ali začeti moremo drugo, če dospe general Desaix z rezervami.«

Izpljunil je bilko, utrgal drugo in zopet začel žvečiti. Bil je miren. Toda čez eno in dvajset let, v svojih smrtnih težavah, se bo domislil tega trenutka, in smrt ne bo več strašna.

»General Bonaparte, general Bonaparte! Vi ste se danes nepravilno obnašali«, vi ste se zbal. Ki je to rekel, naj bi bil zdaj pogledal nanj: morda bi bil razumel, da je samo nezemeljska groza premagala tistega, ki je premagal vsak zemeljski strah.

»A glej, tu je že general Desaix!« je izpregovoril Bonaparte prav tako mirno, kakor da bi bil vedel — p o m n i l, da bo tako, da je bilo tako; globoko je vzdihnil, vstal, skočil na konja, in odhitel v bitko, kakor blisk.

»Vojščaki, vaše življenje rabim, in vi mi ga morate žrtvovati.«

Prva žrtev je Desaix, ljubljani brat Napoleona: Komaj se je vrgel v boj, ga je ubila krogla, ki mu je šla skozi prsa; ko je padel, je mogel še vzkliti: »Smrt!« Toda nesmrtni junakov duh je prešinil vojščake. »Umreti, maščevati se zanj!« s to mislijo se je vrgla v bitko šeststisočna rezerva generala Desaixa. In sto avstrijskih topov molči, begunci se vračajo v boj, preganjani preganjajo, razbiti bijejo.

»Človek usode!« šepče Melas v praznovrni grozi, ko gleda v Bonapartov obraz — blisk.

In avstrijska vojska se vda. Izročena je Piemont, izročena Lombardija in vsa Italija do Mincia.

To je Marengo, zmaga zmag, Napoleonovega sonca poldan.

Francija je blaznela od radosti: »zmaga — mir!«

² Mémor., III. 357.

Dóktorja Francéta Prešerna
ZBRANO DELO

UREDILA AVGUST PIRJEVEC in JOŽA GLONAR

VSE PESMI IN PISMA

Prva popolna izdaja!

XXXI strani uvoda, ca 300 strani teksta, Prešernova slika in facsimiliran rokopis na umetniškem papirju; krasna oprema: velja broš. 40 Din, v platno vez. 55 Din, v usnje vez. 90 Din
JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA